

Het penseel 筆 [bi]

Wanneer het schrijfpenseel in China werd uitgevonden is niet bekend, maar we weten wel dat al rond 4000 voor Christus allerlei decoraties met een soort penselen op aardewerk werden aangebracht. Het is zeker dat men aan het begin van de Periode der Strijdende Staten (circa 450 voor onze jaartelling) in staat was om een bruikbare inkt te maken en penselen van goede kwaliteit had om mee te schrijven.

Het penseel is één van de vier attributen van de geleerde. Meestal wordt het samen met een stapel boeken afgebeeld. De andere drie attributen zijn: een paar rolschilderingen, een weiqi-spel 圍棋 [weiqi] - bij ons beter bekend onder de Japanse naam

'go' - en een qin 琴 - een snaarinstrument. Dit waren de symbolen voor 'de vier schone kunsten' 四美術 [si meishu], waar een erudiet mens zich in diende te bekwamen en zich mee bezig diende te houden.

Op de werktafel van een geleerde waren altijd de volgende vier dingen te vinden: een inktstaafje, een inktsteen, papier en een penseel. Aan de kwaliteit daarvan kon men in één oogopslag zien hoe vaardig en hoe rijk iemand was. Tot op de dag van vandaag kunnen de aanschafkosten van deze vier schijnbaar eenvoudige artikelen makkelijk oplopen tot enkele duizenden euro's. Vanaf de negende eeuw werden er nog andere 'decoratieve' elementen aan toegevoegd, zoals een penselenstandaard (of penselenpot) en een waterdruppelaar. Vanaf de zeventiende eeuw werd het

mode om ook nog een armsteun, een wierookbrander, een zegel met zegelpastahouder, een miniatuurbergje (of tafelscherm) en een presse-papier op het bureau te hebben.

Men kent in China de 'penseelboom' 木筆 [mu-bi] en veel geleerden hebben zo'n boom in de tuin staan. De knoppen van deze boom lijken - vlak voor ze uitkomen - op de haren, en de tak lijkt op de schacht van een Chinees penseel. De Latijnse naam van deze boom is *Magnolia conspicua* of *Magnolia kobis* (ook geschreven als *Magnolia kobus*). De magnolia is in de zeventiende eeuw al in Europa bekend en ontleent zijn naam aan Pierre Magnol, een botanicus uit Frankrijk. In Nederland wordt hij 'beverboom' genoemd omdat bevers de bast erg lekker zouden vinden. Hij wordt tegenwoordig ook wel 'tulpenboom' genoemd, hoewel dit eigenlijk de Nederlandse naam is voor de *Liriodendron* (geen familie van de magnolia).

In China is de magnolia ook de boom der geletterden bij uitstek, naast de pagodeboom, ook wel honingboom genoemd (*Saphora japonica*), die meer het wetenschappelijke aspect van de literaat benadrukt.

In het Bargoens en in puberpraat is 'penseel' overigens een gangbare aanduiding voor het mannelijk geslachtsdeel en verder wordt het karakter tegenwoordig voor 'schrijfding' gebruikt, waarmee doorgaans een ballpoint wordt bedoeld. Teneinde onderscheid te maken met het echte penseel gebruikt men daarvoor nu de term 毛笔 (maobi).

Het penseel is ook een attribuut van enkele goden.

Allereerst noemen we hier 伏羲 Fu Xi, de legendarische keizer die geleefd zou hebben van 2953 tot 2838 voor onze jaartelling en - onder andere - het schrift zou hebben uitgevonden. Hij wordt vaak afgebeeld met een penseel en de acht trigrammen - 八卦 [bagua].

Daarnaast is het een attribuut van de god van de literatuur, Wendi 文帝, Wenchang 文昌 of Wenchang dijun 文昌帝君 genoemd. Dit is meestal een wat saaie figuur die al dan niet omgeven wordt door meer interessante 'ondersteunende' goden. Ook Kuixing 魁星, de duivels uitziende geest van literaire inspiratie wordt altijd met een penseel afgebeeld. Soms wordt deze geest ten onrechte Zhong Kui 钟馗 [钟馗] genoemd, maar eigenlijk is dat de naam van de sympathieke duiveluitbanner uit de Tang-dynastie.

Het penseel heeft daarnaast nog een symbolische waarde en is vaak te zien in kleine rebussen.

Penseel 笔 [bǐ] klinkt hetzelfde als 必 - 'nodig zijn', 'zeker', een term om iets te benadrukken en stelligheid aan te geven. Nog stilliger is de uitdrukking 'vast en zeker' of - zoals onze zuiderburen zeggen: 'zeker en vast': 必定 [bìdìng]. Het

karakter 定 [dìng] betekent letterlijk 'regelen', 'in orde maken' en men heeft als symbool voor deze klankwaarde (homoniem) een goud- of zilverklompje gekozen. Voluit is 银锭 [yíndìng], een zilverklompje - oorspronkelijk ter waarde van 10 tael (ongeveer 400 gram zilver). De term 'jinding' 金锭 wordt gebruikt voor goudklompjes in het algemeen - ongeacht de waarde of het gewicht. Het karakter 锭 [dìng] wordt overigens gebruikt voor allerlei tabletten of klompjes die gegoten zijn (metaal, inkt of edelmetaal). Maar zelfs binnen China ontstond hierover enige verwarring omdat een 'dingzi' 锭子 of een 'fangding' 纺锭 [fāngdìng] een spoel of klos betekent, zoals gebruikt bij textielfabricage. Sommige kunstenaars durfden niet echt te kiezen en daarom lijken er soms draden om het klompje heen gewonden te zijn.

Een afbeelding van een penseel, samen met een goud- of zilverklompje, kan gelezen worden als 必定中舉 [必定中举 biding zhongju] en is te vertalen met 'U behaalt zeker de keizerlijke examens (op provinciaal niveau)'. Het laatste karakter (舉 [举]) betekent eveneens 'omhoog houden' en we zien dan ook wel eens een kind afgebeeld dat in de ene hand een penseel en in de andere een goudklompje omhoog houdt.

Een alternatief voor deze wens is de combinatie van een penseel met een 'ding' 鼎, een driepotig bronzen vat met twee oren. Hierbij wenst men iemand nog meer succes want de 'dingjia' 鼎甲 waren de drie hoogstgeplaatsten op de lijst van geslaagde kandidaten voor het keizerlijke examen. Een afbeelding van een inktsteen met een 'ding' zult u niet snel ergens zien want die is uiterst zeldzaam. Het was indirect een oproep om een revolutie te beginnen en verwijst naar de term 'dingding' 定鼎: een dynastie stichten (een nieuwe hoofdstad kiezen).

Soms zien we een penseel dat haaks over een zilverklompje is gelegd zodat we daar, met een beetje fantasie, het karakter 中 [zhong] in kunnen zien. Ook hier is sprake van een wens om de examens met goed gevolg af te leggen. Het verwijst naar de Chinese variant op onze uitdrukking 'een schot in de roos' (ook 中 [zhong] of 中了 [zhongle]), ook te vertalen met: 'een voltreffer'. We vinden dit karakter verder in de uitdrukkingen: 'zhong zhuangyuan' 中狀元 [中状元] - de hoogste graad behalen, slagen voor het hoogste keizerlijke examen met de beste cijfers en 'zhong ke jia' 中科甲 - slagen voor de officiële examens (een literatengraad behalen)

Bij een andere, eveneens populaire combinatie worden er één of twee scepters 如意 [ruiyi] naast een penseel afgebeeld. Letterlijk betekent zo'n scepter 'zoals u wenst' en bij twee scepters is dit 'compleet naar uw wensen'. De term 'bi ding ruyi' 必定如意 die zo ontstaat is te vertalen met: 'Dat uw wensen geheel naar uw verwachting uit mogen komen'.

Vaak zien we nog een 'eindeloze knoop' 腸 [chang] - ook bekend als 盤長 [pan chang] of eenvoudigweg 結 [jie] (knoop) - als achtergronddecoratie. Meestal is dit een verwijzing naar het boeddhisme, maar het geeft ook de 'oneindigheid' aan van deze wens. Linten zijn meer in zwang bij taoïsten en 'binden' de wens - maken het nog meer 'zeker'.

De combinatie van een penseel 筆 [bi], een spiegel 鏡 [jing], wat lychees 荔枝 [lizhi] en één

of meerdere kakivruchten 柿 [shi] vormen de sleutel tot de rebus 必竟利市 [bi jing lishi] die vooral bij zakenlieden populair is. Deze kan vertaald worden met: 'U zult (het seizoen) zeker eindigen met winst'.